

УСТАНОВА АДУКАЦЫІ
«БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАЎНАЯ
СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧАЯ АКАДЭМІЯ»

Зацвярджаю
Першы прарэктар УА БДСГА
А.В. Калмыкоў
24 красавіка 2019
(дата зацвярджэння)

Рэгістрацыйны № УД-67-59/19 вуч.

ГІСТОРЫЯ ДЗЯРЖАВЫ І ПРАВА БЕЛАРУСІ

Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі
па вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасці

1- 24 01 02 «Правазнаўства»

2019 г.

Вучэбная праграма складзена ў адпаведнасці з адукацыйным стандартам вышэйшай адукацыі першай ступені па спецыяльнасці 1-24 01 02 “Правазнаўства” (АСВУ 1-24 01 02 – 2013), вучэбнымі планамі С-01-23-15в ад 25.02.2015 г., З-01-40-15в ад 02.04.2015 г. на падставе тыпавай вучэбнай праграмы ўстановы вышэйшай адукацыі для спецыяльнасці 1-24 01 02 – “Правазнаўства”, зацверджанай Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь 05.12.2018 г., рэгістрацыйны нумар ТД-Е. 809/ тып.

Складальнік:

Т.М. Рашэцкая – дацэнт кафедры агульнапрафесійных і спецыяльных юрыдычных дысцыплін установы адукацыі «Беларуская дзяржаўная сельскагаспадарчая акадэмія», кандыдат гістарычных навук

Рэцэнзенты:

Т. С. Маслоўская – дацэнт кафедры канстытуцыйнага права Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат юрыдычных навук, дацэнт

РЭКАМЕНДАВА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ Ў ЯКАСЦІ ВУЧЭБНАЙ:

Кафедрай агульнапрафесійных і спецыяльных юрыдычных дысцыплін установы адукацыі «Беларуская дзяржаўная ордэнаў Кастрычніцкай рэвалюцыі і Працоўнага Чырвонага Сцяга сельскагаспадарчая акадэмія» (пратакол № 10 ад 19.04.2019);

Метадычнай камісіяй факультэта бізнесу і права ўстановы адукацыі «Беларуская дзяржаўная ордэнаў Кастрычніцкай рэвалюцыі і Працоўнага Чырвонага Сцяга сельскагаспадарчая акадэмія» (пратакол № 8 ад 24.04.2019);

Навукова-метадычным саветам ўстановы адукацыі «Беларуская дзяржаўная ордэнаў Кастрычніцкай рэвалюцыі і Працоўнага Чырвонага Сцяга сельскагаспадарчая акадэмія» (пратакол № 8 ад 24.04.2019).

І. ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

1.1 Мэты і задачы вучэбнай дысцыпліны

Гісторыя дзяржавы і права Беларусі – адна з фундаментальных прававых дысцыплін, прадметам вывучэння якой з’яўляецца сістэма ведаў аб прычынах узнікнення і станаўлення беларускай дзяржаўнасці, характэрных рысах, асаблівасцях і тэндэнцыях яе развіцця.

Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў якасці гістарычнай навукі ўяўляе сабой частку гісторыі чалавецтва, а ў якасці юрыдычнай – адну з важнейшых галін ведаў, на якіх грунтуюцца дасягненні юрыспрудэнцыі ў цэлым. Гістарычныя трансфармацыі дзяржаўна-прававой сферы патрабуюць, з мэтай прагназіравання перспектывы далейшага развіцця, навуковага аналізу папярэдняга хода гістарычнага працэсу і пераасэнсоўвання папярэдніх навуковых падыходаў адносна такіх важнейшых палітычных інстытутаў як права і дзяржава. Як гісторыка-прававая дысцыпліна, гісторыя дзяржавы і права Беларусі мае не толькі пазнавальнае, але метадалагічнае і практычнае значэнне, бо дапамагае выпрацаваць у студэнтаў погляд на дзяржаўнасць як на дынамічны арганізм, які пастаянна развіваецца ва ўзаемасувязі з рэальным грамадска-палітычным становішчам. Без грунтоўнага ведання і яснага разумення сутнасці папярэдніх гістарычных падзей, характэрных рысаў сацыяльна-эканамічнага, палітыка-культурнага і прававога жыцця народа, тых змяненняў, якія адбываліся ў сувязі з развіццём і ўскладненнем гістарычнага працэсу, немагчыма мець цвёрды светапогляд і бачыць перспектывы будучыні.

Мэтай вучэбнай дысцыпліны з’яўляецца выпрацоўка разумення сутнасці гістарычных працэсаў, навыкаў усведамлення галоўных грамадскіх падзей, якія на іх уплывалі, выяўленне важнейшых тэндэнцый і заканамернасцяў гістарычнага развіцця, асэнсаванне адметнасці эвалюцыі нацыянальнай дзяржаўнасці і бачанне перспектывы яе будучыні. На падставе сістэмнага вывучэння помнікаў права студэнты змогуць набыць навыкі аналізу гістарычнага нарматыўнага прававога матэрыялу, што дапаможа ім пры засваенні курсаў галіновых юрыдычных дысцыплін вылучаць станоўчыя рысы і добрую вартасць сучаснага заканадаўства, а таксама выяўляць яго недахопы. Усведамленне гісторыі айчыннай прававой сферы мае і практычныя мэты – развіццё ў перспектыве яшчэ больш дасканалы нацыянальнага заканадаўства, найболей адэкватнага сучаснай прававой свядомасці грамадства.

Задачамі вучэбнай дысцыпліны з’яўляецца забеспячэнне сістэмнага засваення курса і сфармуляванне дакладных уяўленняў аб храналагічнай паслядоўнасці і этапах развіцця беларускай дзяржаўнасці, сутнасці важнейшых гістарычных падзей; асаблівасцях у развіцці права і функцыянаванні дзяржаўных органаў улады, судовых устаноў і заканадаўства на важнейшых этапах гістарычнага развіцця; развіццё юрыдычнага мыслення студэнтаў, у тым ліку – прывіццё навыкаў умелай арыентацыі ў прычынах, гістарычных умовах і асаблівасцях эвалюцыі беларускай дзяржаўнасці. Абавязковым для

студэнтаў-правазнаўцаў з’яўляецца вывучэнне прававой спадчыны беларускага народа і засваенне катэгарыяльных паняццяў і канцэпцый, распрацаваных гісторыка-прававой наукай, што служыць метадалагічнай базай для паспяховага засваення галіновых і спецыяльных юрыдычных дысцыплін.

1.2 Месца вучэбнай дысцыпліны ў сістэме падрыхтоўкі спецыяліста з вышэйшай адукацыяй, сувязь з іншымі вучэбнымі дысцыплінамі

Асноўнай формай работы студэнтаў з’яўляюцца лекцыі, семінарскія заняткі, напісанне рэфератаў, кантрольных работ, тэсціраванне, а таксама самастойнае вывучэнне асобных тэм курса.

Вучэбная дысцыпліна адносіцца да цыклу агульнанавуковых і агульнапрафесійных дысцыплін (дзяржаўны кампанент). “Гісторыя дзяржавы і права Беларусі” з’яўляецца юрыдычнай дысцыплінай, маючай цесныя функцыянальныя сувязі з такімі вучэбнымі дысцыплінамі як “Агульная тэорыя права”, “Гісторыя палітычных і прававых вучэнняў”, “Канстытуцыйнае права”. Спецыяльныя галіновыя юрыдычныя навукі чэрпаюць з гісторыі дзяржавы і права Беларусі пэўныя гістарычныя звесткі, факты, якія дапамагаюць прасачыць эвалюцыю той або іншай дзяржаўна-прававой з’явы, прававога інстытута, маючых глыбокія гістарычныя карані, але разам з тым актуальных і зараз.

1.3 Патрабаванні да ўзроўню засваення вучэбнай дысцыпліны

Засваенне вучэбнай дысцыпліны “Гісторыя дзяржавы і права Беларусі” павінна забяспечыць фарміраванне наступных акадэмічных, сацыяльна-асобасных і прафесійных кампетэнцый:

акадэмічныя кампетэнцыі:

– умець выкарыстоўваць базавыя навукова-тэарэтычныя веды для вырашэння тэарэтычных і практычных задач;

– валодаць сістэмным і параўнальным аналізам;

– валодаць даследчыцкімі здольнасцямі;

– умець працаваць самастойна;

– быць здольным выпрацоўваць новыя ідэі (крэатыўнасць);

– валодаць междысцыплінарным падыходам пры вырашэнні праблем;

– мець навыкі, звязаныя з выкарыстаннем тэхнічных сродкаў, кіраваннем інфармацыяй і работай з камп’ютэрам;

– умець вучыцца, павышаць сваю кваліфікацыю на працягу ўсяго жыцця; **сацыяльна-**

асобасныя кампетэнцыі:

– валодаць якасцямі грамадзянскасці;

– быць здольным да сацыяльнага ўзаемадзеяння;

– валодаць здольнасцю да міжасабовых камунікацый;

– быць здольным да крытыкі і самакрытыкі;

– умець працаваць у камандзе;

– выконваць патрабаванні прававых актаў у прафесійнай і іншых сферах сваёй жыццядзейнасці;

– выконваць правілы прафесійнай этыкі;

прафесійныя кампетэнцыі:

– абараняць гарантаваныя Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь і іншымі заканадаўчымі актамі асабістыя правы і свабоды, сацыяльна-эканамічныя і палітычныя правы грамадзян, канстытуцыйны лад Рэспублікі Беларусь, дзяржаўныя і грамадскія інтарэсы;

– выкладаць юрыдычныя і эканамічныя дысцыпліны на сучасным навукова-тэарэтычным і метадычным узроўнях ва ўстановах агульнай сярэдняй і сярэдняй спецыяльнай адукацыі;

– ажыццяўляць прававую і эканамічную адукацыю;

– валодаць метадамі прававой кваліфікацыі фактаў;

– самастойна ажыццяўляць збор і аналіз нарматыўнай і фактычнай інфармацыі па пытаннях дзейнасці міжнародных арганізацый, дзяржаўных органаў і арганізацый у Рэспубліцы Беларусь і замежных дзяржавах;

– знаць і выкарыстоўваць прававую тэрміналогію, валодаць асновамі прамоўніцкага майстэрства;

– знаць асаблівасці прававога рэгулявання функцыяніравання інтэграцыйных аб'яднанняў, міжнародных арганізацый, а таксама ўдзелу суб'ектаў дзяржаў-членаў у трансгранічных адносінах, уключаючы ажыццяўленне дзейнасці на тэрыторыях са спецыяльнымі рэжымамі;

– ажыццяўляць фундаментальныя, прыкладныя і междысцыплінарныя даследаванні ў галіне юрыдычных навук;

– праводзіць прававы аналіз актуальных праблем міжнароднага публічнага і міжнароднага прыватнага права;

– валодаць метадамі даследавання нацыянальна-прававых і міжнародна-прававых праблем, збора і аналіза тэарэтычнай інфармацыі, аналіза і абагульнення правапрымяняльнай практыкі;

– весці пошук прававой інфармацыі, выбіраць крыніцы і каналы атрымання інфармацыі, вызначаць рэгламент збору інфармацыі, забяспечваць дакладнасць, надзейнасць і рэлевантнасць інфармацыі;

– сістэматызаваць і абагульняць прававую інфармацыю;

– мадэліраваць сітуацыі міжнародных адносін, прагназіраваць магчымыя наступствы падзей;

– праводзіць бібліяграфічную работу з выкарыстаннем сучасных інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій;

– рыхтаваць даклады, матэрыялы да канферэнцый і семінараў, прэзентацыі;

– фарміраваць навыкі самастойнай работы з вучэбнай, даведачнай, навуковай літаратурай, глабальнымі інфармацыйнымі рэсурсамі і дыстанцыйнымі адукацыйнымі сеткамі;

– умець складаць дагаворы, прававыя дакументы, іншыя матэрыялы ў электроннай форме.

На падставе засваення вучэбнага матэрыялу студэнты павінны **ведаць:**

– канцэптуальныя асновы і храналагічную паслядоўнасць развіцця беларускай дзяржаўнасці і прававой сістэмы;

– асноўныя этапы станаўлення дзяржаўнасці на тэрыторыі Беларусі, беларускай дзяржаўнасці, дзяржаўнага суверэнітэту Рэспублікі Беларусь;

– помнікі права, дасягненні прававой культуры Беларусі, эвалюцыю важнейшых прававых інстытутаў і галін права;

– асаблівасці гістарычнага развіцця дзяржаўных органаў, судовай сістэмы, заканадаўства Беларусі;

– канцэптуальныя асновы гісторыі дзяржавы і права Беларусі;

– асноўныя этапы і храналагічную паслядоўнасць развіцця беларускай дзяржаўнасці;

– асноўныя катэгорыі, паняцці і дасягненні, характарызуючыя ўзровень гістарычнага развіцця прававой культуры Беларусі;

– прававыя крыніцы, асаблівасці функцыяніравання і гістарычнага развіцця дзяржаўных органаў і заканадаўства;

– эвалюцыю прававога становішча насельніцтва;

– характэрныя рысы і асаблівасці гістарычнага развіцця важнейшых прававых інстытутаў і галін права;

умець:

– выяўляць заканамернасці і асаблівасці эвалюцыі прававых інстытутаў, галін права, заканадаўства Беларусі;

– прымяняць фармацыйны і цывілізацыйны падыходы пры характарыстыцы заканамернасцей і асаблівасцей гістарычнага развіцця беларускага соцыума;

– тлумачыць уплыў усходнеславянскага (праваслаўнага, расійскага) і заходнееўрапейскага (каталіцкага) культурна-цывілізацыйных фактараў на дзяржаўна-палітычнае развіццё Беларусі ў розныя гістарычныя перыяды;

– ажыццяўляць параўнальны аналіз прававых рэформ у працэсе мадэрнізацыі беларускага грамадства;

– аналізаваць працэс станаўлення беларускай дзяржаўнасці, афармленне і ўмацаванне суверэнітэту Рэспублікі Беларусь у аспекце фарміравання прававой дзяржавы;

– вызначаць сутнасныя характарыстыкі сучаснай беларускай мадэлі прававога развіцця;

– характарызаваць важнейшыя дасягненні прававой культуры беларускага народа;

– тлумачыць праблемныя пытанні гісторыі дзяржавы і права Беларусі і аргументаваць уласныя пазіцыі;

– выкарыстоўваць атрыманыя веды для паспяховага засваення галіновых юрыдычных дысцыплін і фарміравання навуковага светапогляду;

валодаць:

- правіламі выбудовы храналогіі этапаў развіцця беларускай дзяржаўнасці;
- навыкамі вызначэння залежнасці змяненняў у прававой сістэме ад гістарычных фактараў і заканамернасцей;
- здольнасцямі ахарактарызаваць месца і ролю суверэннай Беларусі ў сучаснай геапалітычнай сітуацыі ва ўмовах інтэграцыі і глабалізацыі;
- асноўнымі метадамі, спосабамі і сродкамі атрымання, перапрацоўкі гісторыка-прававой інфармацыі;
- навыкамі засваення гісторыка-прававога матэрыялу;
- агульнымі для юрыспрудэнцыі катэгорыямі і паняццямі;
- комплексам навуковых ведаў па гісторыі дзяржавы і права Беларусі.

1.4 Агульная колькасць гадзін. Форма атрымання адукацыі. Размеркаванне аўдыторнага часу па відах заняткаў. Формы цяжучай атэстацыі.

Структура зместу вучэбнай дысцыпліны ўключае такія дыдактычныя адзінкі, як тэмы, у адпаведнасці з якімі распрацоўваюцца і рэалізуюцца адпаведныя лекцыйныя і семінарскія заняткі. Прыкладная тэматыка семінарскіх заняткаў прыведзена ў інфармацыйна-метадычнай частцы. Дысцыпліна вывучаецца для спецыяльнасці 1-24 01 02 “Правазнаўства” (дзённая форма навучання) на 1 курсе ў 2 семестры. Усяго на вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Гісторыя дзяржавы і права Беларусі” адведзена 208 гадзін, у тым ліку 96 аўдыторных, з іх: лекцыі – 62 гадзіны, семінарскія заняткі – 34 гадзіны. Для самастойнай працы адведзена 112 гадзін. Форма цяжучай атэстацыі – экзамен.

Для завочнай формы навучання па спецыяльнасці 1-24 01 02 “Правазнаўства” – 208 гадзін, у тым ліку 22 аўдыторных, з іх: лекцыі – 14 гадзін, семінарскія заняткі – 8 гадзін. Для самастойнай працы адведзена 186 гадзін. Дысцыпліна вывучаецца на 2 курсе. Форма цяжучай атэстацыі – экзамен.

II. ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Тэма 1. Прадмет гісторыі дзяржавы і права Беларусі і яго асаблівасці.

Гістарыяграфія, перыядызацыя

Прадмет і задачы гісторыі дзяржавы і права Беларусі.

Характэрныя рысы, асаблівасці і тэндэнцыі ў развіцці навукі гісторыі дзяржавы і права Беларусі. Паходжанне назвы “Беларусь”.

Перыядызацыя гісторыі дзяржавы і права Беларусі.

Гістарыяграфія навукі гісторыі дзяржавы і права Беларусі.

Тэма 2. Грамадска-палітычны лад і права ў Беларусі ў перыяд усталявання дзяржаўнасці ўсходніх славян (IX ст. - першая палова XIII ст.)

Зараджэнне дзяржаўнасці ва ўсходніх славян. Пытанне аб узнікненні беларускай дзяржаўнасці. Канцэпцыі паходжання дзяржаўнасці.

Старажытныя беларускія дзяржавы-княствы ў Беларусі (Полацкае, Турава-Пінскае, Берасцейскае, Гарадзенскае, Менскае, Смаленскае і інш.).

Асноўныя рысы і асаблівасці грамадскага ладу. Фарміраванне класаў і сацыяльных груп насельніцтва.

Дзяржаўна-палітычны лад. Сістэма органаў улады і кіравання. Князь і княжацкая ўлада. Службовыя асобы. Веча.

Суд і судаводства.

Хрысціянізацыя насельніцтва. Дзяржава і царква.

Старажытнае права на беларускіх землях. Крыніцы права ў IX – XIII стст. Звычайнае права: сутнасць, асноўныя рысы. Кананічнае права. Першыя пісаныя помнікі права: Руская Праўда, княжацкія статуты, міждзяржаўныя дагаворы (дагавор 1229 г. з Рыгай і Гоцкім берагам і інш.).

Злачынства і пакаранне.

Станаўленне асноўных інстытутаў грамадзянскага права. Шлюбна-сямейныя адносіны і іх рэгуляванне.

Тэма 3. Беларускія землі ў складзе Вялікага Княства Літоўскага.

Грамадскі лад дзяржавы

Асноўныя канцэпцыі паходжання Вялікага Княства Літоўскага.

Знешнія і ўнутраныя, сацыяльна-эканамічныя і палітычныя прычыны і перадумовы ўтварэння Вялікага Княства Літоўскага.

Працэс фарміравання тэрыторыі дзяржавы з цэнтрам у Навагародку. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел Вялікага Княства Літоўскага ў XIV – XV стст. Васальная залежнасць мясцовых (удзельных) князёў ад вялікага князя.

Структура феадальнага грамадства. Падзел на класы і саслоўі. Фарміраванне саслоўя шляхты. Правое становішча шляхты ў XV–XVI стст. Служылая шляхта і ўбогая шляхта, іх правы і абавязкі.

Сацыяльнае і прававое становішча сялян (гаспадарскіх, панскіх, царкоўных).

Правы статус асобных катэгорый сялян: баяр пунных і панцырных, даннікаў, сялян-слуг, цяглых і асадных сялян, агароднікаў, халупнікаў і інш.

Працэс запрыгоньвання сялян і яго адлюстраванне ў заканадаўстве.

Грамадскае насельніцтва і яго структурны падзел. Катэгорыя «людзей люзных».

Афармленне прававога становішча гараджан (месцічаў). Правы і абавязкі гараджан вялікакняжацкіх (дзяржаўных) гарадоў і прыватнаўласніцкіх гарадоў. Статус гараджан у гарадах з магдэбургскім правам.

Утварэнне цэхаў і брацтваў. Барацьба гараджан за сацыяльныя і палітычныя правы.

Т э м а 4. Дзяржаўна-палітычны лад Вялікага Княства Літоўскага. Уніі з Польшчай

Форма дзяржаўнага ўладкавання і форма кіравання Вялікага Княства Літоўскага. Сістэма органаў дзяржаўнай улады.

Правое становішча вялікага князя (гаспадара) дзяржавы. Вялікія князі Вялікага Княства Літоўскага (Віцень, Гедзімін, Яўнуцій, Альгерд, Ягайла, Кейстут, Скіргайла, Вітаўт, Свідрыгайла, Жыгімонт, Андрэй Казімір, Аляксандр, Жыгімонт I Стары, Жыгімонт II Аўгуст, Генрых Валуа, Стафан Баторый, Жыгімонт III Ваза) і іх уклад у працэс фарміравання і развіцця дзяржавы.

Рада Вялікага Княства Літоўскага. Яе склад і кампетэнцыя. Змены ў прававым становішчы рады ў XV -XVI стст.

Вышэйшыя службовыя асобы Вялікага Княства Літоўскага (земскія і дворныя): маршалак земскі, канцлер, гетман земскі, падскарбі земскі, іншыя службовыя асобы дзяржавы. Іх прававое становішча і дзейнасць.

Дзяржаўная канцылярыя. Службовыя асобы канцылярыі (пісары, сакратары, дзякі і інш.).

Сойм Вялікага Княства Літоўскага. Працэс станаўлення, склад і парадак дзейнасці. Кампетэнцыя сойма. Заканадаўчая дзейнасць сойма.

Мясцовыя органы дзяржаўнай улады ў перыяд цэнтралізацыі дзяржавы.

Змены ў адміністрацыйна-тэрытарыяльным падзеле. Працэс утварэння ваяводстваў і павеатаў. Адміністрацыйна-тэрытарыяльная рэформа XVI ст.

Службовыя асобы мясцовай адміністрацыі. Ваяводы. Старасты. Дзяржаўцы. Павятовыя маршалкі. Харужыя. Старцы. Соцкія. Іншыя службовыя асобы.

Ваяводскія і павятовыя соймакі: ўзнікненне і дзейнасць.

Органы ўлады і кіравання ў гарадах. Станаўленне самакіравання ў гарадах з магдэбургскім правам. Правое становішча вайта. Гарадская рада. Бурмістры. Статус лаўнікаў.

Міжнародныя адносіны Вялікага Княства Літоўскага. Міжнародныя сувязі з Лівоніяй, Маскоўскай, Цверскай, Пскоўскай, Наўгародскай і іншымі дзяржавамі. Васальна залежныя ад Вялікага Княства Літоўскага Адаеўскае, Навасільскае, Казельскае і інш. княствы. Міжнародныя пагадненні, саюзы, дагаворы.

Уніі з Польшчай. Крэўская ўнія 1385 г. і Гарадзельская ўнія 1413 г. Уніі ў перыяд княжання Казіміра, Аляксандра, Жыгімонта I Старога.

Дагаворныя адносіны з Лівоніяй і працэс яе далучэння да Вялікага Княства Літоўскага.

Люблінская ўнія 1569 года: прычыны, працэс заключэння, сутнасць, наступствы. Берасцейская царкоўная ўнія 1596 года і яе наступствы.

Т э м а 5. Судовая сістэма Вялікага Княства Літоўскага. Судаводства

Судовыя органы Вялікага Княства Літоўскага ў XIV – першай палове XVI стст.

Вышэйшыя (цэнтральныя) суды дзяржавы. Гаспадарскі (Вялікакняжацкі) суд, яго склад, кампетэнцыя і парадак дзейнасці. Суд паноў-рады. Камісарскі суд. Соймавы суд. Падсуднасць спраў.

Судовая рэформа XVI ст. Новыя прынцыпы судовага ладу і судаводства. Утварэнне інстытута адвакатуры. Узнікненне інстытута следчых і судовых выканаўцаў. Возныя і інстыгатары.

Галоўны суд (Трыбунал): узнікненне, парадак фарміравання і дзейнасці. Кампетэнцыя суда. Заканадаўчая рэгламентацыя яго дзейнасці (у законе аб утварэнні суда – «Способ прав трыбунальских» 1581 г., у Статуце 1588 г.)

Мясцовыя суды: замкавы (гродскі), земскі, падкаморскі, каптуровы, копны, войтаўска-лаўніцкі. Перыяд утварэння, склад, парадак фарміравання і дзейнасці. Падсуднасць спраў.

Сялянскія суды. Вотчынны суд феодала над залежнымі людзьмі.

Судова-працэсуальнае права. Змены ў судаводстве ў XVI ст. Судовыя пастановы і судовыя кнігі.

Т э м а 6. Прававая сістэма Вялікага Княства Літоўскага

Агульная характарыстыка і асноўныя этапы развіцця прававой сістэмы.

Асноўныя крыніцы права ў перыяд фарміравання Вялікага Княства Літоўскага.

Звычайнае права і абмежаванне яго дзейнасці.

Граматы (прывілеі) – важнейшыя крыніцы права XV– пачатку XVIстст.

Агульназемскія прывілеі: Ягайлы, Гарадзельскія, Гродзенскія, Казіміра, Аляксандра і інш.

Соймавыя пастановы. Пастановы павятовых соймаў.

Абласныя прывілеі (граматы). Агульная характарыстыка абласных грамат: Віцебскіх 1503, 1509, 1561гг.; Полацкіх 1511, 1547, 1580 гг.; Смаленскай 1505 г.; Бельскіх 1501, 1547 гг.; Драгічынскіх 1511, 1547 гг.; Мсціслаўскай 1551 г. і іншых. Правы і абавязкі насельніцтва па граматах.

Валасныя граматы. Характарыстыка Магілеўскай 1536 г., Свіслацкай 1534 г., Бабруйскіх 1532, 1553 гг., Чачэрскіх 1547, 1554, 1560, 1561 гг., Маркаўскай 1530 г. і іншых валасных грамат. Рэгламентацыя ў граматах правоў і абавязкаў сялян.

Гарадскія граматы на магдэбургскае права. Правы і абавязкі гараджан адпаведна гарадскіх грамат: Брэсту 1390 г., Гродне 1391 г., Полацку 1498 г., Менску 1499 г., Навагрудку 1511 г. і інш.

Спробы кадэфікацыі заканадаўства ў Вялікім Княстве Літоўскім.

Судзеднік Казіміра 1468 г.

Прычыны і падставы правядзення першай агульнай кадэфікацыі заканадаўства ў Вялікім Княстве Літоўскім. Статут 1529 г.

Рэформа грамадска-палітычнага ладу ў XVI ст. у Вялікім Княстве Літоўскім і адлюстраванне яе ў Статуце 1566 г. Асноўныя палажэнні Статута 1566 г.

Агульная характарыстыка Статута 1588 г. Змены ў канстытуцыйным, грамадзянскім, крымінальным, працэсуальным і іншых галінах права.

Зямельная рэформа XVI ст. Устава на валокі 1557 г.

Воінскія ўставы. Фарміраванне воінскага права.

Праблема выкарыстання субсідыярных крыніц права: рымскага, нямецкага, кананічнага і інш.

Міжнародныя дагаворы – важныя крыніцы права Вялікага Княства Літоўскага XV – XVIII стст.

Працэс фарміравання важнейшых інстытутаў і галінаў феадальнага права ў XIV – XVI стст.

Асноўныя палажэнні галіновага права (канстытуцыйнага, грамадзянскага, адміністрацыйнага, вайсковага, зямельнага, крымінальнага, судова-працэсуальнага і інш.).

Станаўленне канстытуцыйнага заканадаўства ў XVI ст. Злачынства і пакаранне.

Змены ў крымінальным і крымінальна-працэсуальным праве ў XV – XVI стст.

Развіццё асноўных інстытутаў грамадзянскага права ў XV – XVI стст.

Характэрныя асаблівасці і тэндэнцыі ў развіцці апякунскага, шлюбна-сямейнага, залоговага, прыродаахоўчага права ў XVI ст.

Палітыка-прававая думка.

Прававая культура Беларусі XIV–XVI стст.

Юрыдычная адукацыя.

Тэма 7. Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў складзе Рэчы Паспалітай абодвух народаў (XVII – XVIII стст.)

Дзяржаўна-правое становішча Вялікага Княства Літоўскага ў складзе Рэчы Паспалітай.

Форма дзяржаўнага ўладкавання Рэчы Паспалітай ў XVII–XVIII стст. Вышэйшыя органы дзяржаўнай улады.

Кароль Рэчы Паспалітай, яго прававое становішча і паўнамоцтвы. “Генрыкавы артыкулы” і “Пакта канвента”.

Сойм Рэчы Паспалітай. Яго склад і парадак дзейнасці. Сенат Рэчы Паспалітай, Пасольская ізба.

Соймавыя пастановы.

Павятовыя соймікі, іх дзейнасць і пастановы.

Спробы правядзення рэформаў дзяржаўнага ладу ў сярэдзіне XVIII ст. Змены ў дзейнасці сойма і павятовых соймаў. Утварэнне скарбавай і вайсковай камісій. Заснаванне Адукацыйнай камісіі.

Пастаянная Рада і яе дэпартаменты,

Слуцкая і Барская канфедэрацыі. Прыняцце закона аб ураўненні ў правах праваслаўных і пратэстантаў з католікамі.

Першы падзел Рэчы Паспалітай.

Заканадаўчая дзейнасць Чатырохгадовага сойма Рэчы Паспалітай. Новыя тэндэнцыі ў развіцці права.

Канстытуцыя (“Закон аб урадзе”) Рэчы Паспалітай 1791 года. Змены ў дзяржаўным ладзе і ў сістэме вышэйшых органаў улады. Утварэнне і склад “Аховы законаў” Рэчы Паспалітай. Вялікія камісіі: паліцыі, войска, скарбу, адукацыі.

Таргавіцкая канфедэрацыя і замежная інтэрвенцыя. Другі падзел Рэчы Паспалітай. Гродзенскі сойм і яго Канстытуцыя. Паўстанне 1794 г. пад кіраўніцтвам Т. Касцюшкі. Органы паўстання. Паланецкі ўніверсал.

Трэці падзел Рэчы Паспалітай. Далучэнне Беларусі да Расійскай імперыі.

Крыніцы права Рэчы Паспалітай абодвух народаў. Новыя выданні Статута 1588г. Кардынальныя правы 1768, 1775, 1791 гадоў. Заканадаўства Чатырохгадовага сойма.

Voluminalegum. Праекты новых законаў.

Развіццё гарадскога права.

Міжнародныя дагаворы Рэчы Паспалітай з Швецыяй, Турцыяй, Расіяй і інш.

Змены ў судовым ладзе Вялікага Княства Літоўскага ў XVII–XVIII стст.

Развіццё грамадска-палітычных і прававых ідэй у Беларусі ў XVII–XVIII стст.

Юрыдычная адукацыя. Юрыдычны факультэт Віленскай акадэміі.

Тэма 8. Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў складзе Расійскай імперыі

Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел Беларусі ў першай палавіне XIX ст. Тыльзіцкі мірны дагавор 1807 г. і далучэнне Беластоцкай акругі да Расійскай імперыі.

Праекты аднаўлення Вялікага Княства Літоўскага (1811 г. і інш.).

Грамадска-палітычны лад. Змены ў сацыяльнай структуры насельніцтва.

Органы расійскага мясцовага кіравання на тэрыторыі Беларусі. Генерал-губернатар, яго паўнамоцтвы. Губернатар і губернскае праўленне. Казённая палата і іншыя губернскія ўстановы. Павятовыя органы дзяржаўнага кіравання.

Губернскія і павятовыя дваранскія (шляхецкія) сходы як органы саслоўнага самакіравання.

Судовыя ўстановы ў беларускіх губернях і паветах.

Полацкі царкоўны сабор і ліквідацыя ўніяцкай царквы ў Беларусі.

Палітычныя і прававыя ідэі ў Беларусі ў XIX ст. Віленскі ўніверсітэт. Філаматы і філарэты.

Права. Кадыфікацыя мясцовага права. Праект зводу законаў заходніх губерняў. Увядзенне ў дзеянне законаў Расійскай імперыі. Адмена дзеяння Статута 1588 г.

Сацыяльна-эканамічная і палітычная сітуацыя ў Беларусі ў сярэдзіне XIX ст. Скасаванне прыгоннага права. Маніфест ад 19 лютага 1861 г. Агульнае Палажэнне аб сялянах, якія выйшлі з прыгоннай залежнасці. Палажэнне аб губернскіх і павятовых установах па сялянскіх справах. Мясцовыя палажэнні. Асаблівасці сялянскай рэформы ў Беларусі. Прававое становішча сялян пасля рэформы.

Рэформа мясцовых органаў. Міравыя пасрэднікі. Сялянскія сходы. Валасное праўленне. Валасны суд.

Судовая рэформа 1864 г. і яе асаблівасці ў Беларусі. Міравыя суды. Агульныя суды: акруговыя суды, судовыя палаты. Сенат. Інстытут прысяжных павераных.

Рэарганізацыя гарадскіх органаў кіравання ў 1870 г. і 1892 г.

Земская рэформа і асаблівасці яе правядзення ў Беларусі. Земскія сходы і іх управы.

Ваенная і іншыя рэформы. Контррэформы.

Рэвалюцыйны і нацыянальна-вызваленчы рух у Беларусі ў пачатку XX ст. Царскі Маніфест ад 6 жніўня 1905 г. аб утварэнні Дзяржаўнай Думы Расіі. Іншыя законы, Маніфест ад 17 кастрычніка 1905 г. «Аб удасканаленні дзяржаўнага парадку». Канстытуцыйны характар «Звода асноўных дзяржаўных законаў» (красавік 1906 г.). Дзяржаўны Савет і яго дзейнасць.

Сталыпінская аграрная рэформа.

Беларусь падчас Першай сусветнай вайны. Дзейнасць земстваў у Беларусі.

Развіццё права ў канцы XIX – пачатку XX стст. Змены ў цывільным, крымінальным і працэсуальным праве. Крымінальнае ўлажэнне 1903 г.

Актывізацыя нацыянальна-вызваленчага руху ў пачатку XX ст.

Тэма 9. Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў перыяд рэвалюцыйных перамен і адраджэння беларускай дзяржаўнасці (1917–1920 гг.)

Лютаўская рэвалюцыя 1917 г. у Расіі. Актывізацыя нацыянальна-вызваленчага руху. Троеўладдзе ў Беларусі. З'езд беларускіх нацыянальных арганізацый 25 – 27 сакавіка 1917 г. у Мінску.

Кастрычніцкая рэвалюцыя 1917 г. у Расіі. Усталяванне Савецкай улады на неакупіраванай тэрыторыі Беларусі. Абласны выканаўчы камітэт Заходняй вобласці і фронта, яго Прэзідыум і Савет Народных Камісараў.

Усебеларускі з'езд (кангрэс) у Мінску ў снежні 1917 г. Рада Усебеларускага з'езда і яе выканаўчы камітэт. Народны Сакратарыят Беларусі.

Абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі. Устаўныя граматы. Першы ўрад Беларускай Народнай Рэспублікі, яго дзейнасць,

Брэсцкі (Брэст-Літоўскі) мірны дагавор і яго гісторыка-прававая характарыстыка.

Першы з'езд Кампартыі Беларусі ў снежні 1918 г. у Смаленску і яго рашэнні, Працэдура фарміравання і склад першага Часовага рабоча-сялянскага ўрада Беларускай ССР. Яго кампетэнцыя і дзейнасць.

Маніфест Часовага рабоча-сялянскага ўраду Беларусі аб утварэнні Беларускай ССР ад 1 студзеня 1919 г.

Тэрыторыя Беларускай ССР, адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел.

Першы з'езд Саветаў Беларусі 2–3 лютага 1919 г. і яго рашэнні. Змяненне тэрыторыі БССР. Дэкларацыі з'езда Саветаў.

Першая Канстытуцыя Беларускай ССР 1919 г.

Утварэнне Літоўска-Беларускай савецкай рэспублікі і яе дзейнасць.

Аднаўленне Беларускай ССР. Дэкларацыя аб абвяшчэнні незалежнасці ад 31 ліпеня 1920 г., яе важнейшыя палажэнні і значэнне.

Ваенна-рэвалюцыйны камітэт БССР і яго дзейнасць,

Другі з'езд Саветаў Беларускай ССР (снежань 1920 г.). Прыняцце Дапаўненняў да Канстытуцыі БССР 1919 г. Утварэнне СНК БССР.

Рыжскі мірны дагавор 1921 г. паміж Расіяй і Польшчай. Падзел тэрыторыі Беларусі.

Т э м а 10. Асаблівасці дзяржаўна-прававога развіцця Беларускай ССР у 20–30-я гады

Садзяльна-эканамічнае і палітычнае становішча Беларускай ССР пасля заканчэння грамадзянскай вайны. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел.

Станаўленне сістэмы савецкіх органаў улады ў Беларускай ССР. З'езды Саветаў БССР. Заканадаўчая дзейнасць ЦВК і СНК БССР. Мясцовыя Саветы і іх выканкамы.

Пераход да новай эканамічнай палітыкі і яго нарматыўнае рэгуляванне. Дзейнасць вышэйшых і мясцовых органаў савецкай улады БССР у 20-я гады.

Узаемаадносіны БССР з РСФСР да 1923 г. Саюзна рабоча-сялянскі дагавор 1921 г.

Уваходжанне БССР у склад Саюза ССР. Саюзна дагавор 1922 г. Канстытуцыя СССР 1924 г.

Вяртанне ў склад БССР усходніх раёнаў Беларусі ў 1924, 1926 гг. Увядзенне новага (акруговага) адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу.

Палітыка нацыянальна-дзяржаўнага будаўніцтва ў БССР, яе асноўныя накірункі і вынікі.

Судовы лад БССР. Пракуратура. Народны камісарыят унутраных спраў БССР.

Тэндэцыі і асаблівасці ў развіцці заканадаўства Беларускай ССР. Увядзенне ў дзеянне кодэксаў і іншых нарматыўных актаў РСФСР. Уласная кадыфікацыя заканадаўства.

Канстытуцыя Беларускай ССР 1927 г.

Станаўленне адміністрацыйна-каманднай сістэмы кіравання. Вышэйшыя і мясцовыя органы савецкай улады ў БССР у 30-я г. Падпарадкаванне дзейнасці дзяржаўнага апарата партыйным камітэтам Камуністычнай партыі.

Калектывізацыя сельскай гаспадаркі і яе вынікі. Дырэктывы XV з'езда УКП(б). Машына-трактарныя станцыі і іх палітадзелы як органы кіравання калгасамі.

Рэарганізацыя кіраўніцтва прамысловасцю. Пяцігадовыя планы развіцця эканомікі.

Фарміраванне рэпрэсіўнага дзяржаўнага апарата ў СССР. Парушэнне законнасці і палітычныя рэпрэсіі ў Беларусі.

Канстытуцыя СССР 1936 г. і Канстытуцыя БССР 1937 г. Змены ў сістэме савецкіх органаў улады і кіравання. Утварэнне Вярхоўнага Савета БССР і яго Прэзідыума.

Увядзенне абласнога адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу.

Судовая сістэма БССР і змены ў ёй. Народныя суды. Акруговыя суды. Вярхоўны суд. Іншыя судовыя ўстановы. Пазасудовыя рэпрэсіўныя органы.

Палажэнне аб судовым ладзе СССР, саюзных і аўтаномных рэспублік ад 16 жніўня 1938 г.

Негатыўныя тэндэнцыі ў развіцці савецкага права. Змены ў крымінальным і крымінальна-працэсуальным заканадаўстве.

Тэма 11. Уз'яднанне Заходняй Беларусі з Беларускай ССР у пачатку другой сусветнай вайны

Заходняя Беларусь у складзе Польскай дзяржавы (II-й Рэчы Паспалітай). Польскі дзяржаўны паліцэйска-бюракратычны рэжым на тэрыторыі Заходняй Беларусі (1920–1939 гг.). Дзейнасць вышэйшых і мясцовых органаў дзяржаўнай улады Польшчы адносна Заходняй Беларусі. Права II-й Рэчы Паспалітай. Канстытуцыі Рэчы Паспалітай 1921, 1935 гг. Тэндэнцыі ў развіцці заканадаўства (крымінальнага, грамадзянскага і інш.).

Правое становішча насельніцтва Заходняй Беларусі. Нацыянальна-вызваленчая барацьба беларускага народа Заходняй Беларусі ў 20–30-я гг.

Савецка-германскія пагадненні ў канцы 30-х гг. Дагавор паміж СССР і Германіяй 1939 г.

Гітлераўская агрэсія супраць Польшчы і пачатак Другой сусветнай вайны ў верасні 1939 г. Уступленне Чырвонай Арміі на тэрыторыю Заходняй Беларусі.

Адарванне ад Беларусі Віленскага краю і перадача яго Літоўскай рэспубліцы ў 1939 г.

Утварэнне часовых органаў улады ў Заходняй Беларусі. Іх склад і дзейнасць. Народны (Нацыянальны) сход Заходняй Беларусі і яго рашэнні. Дэкларацыі Народнага (Нацыянальнага) сходу.

Прыняцце Заходняй Беларусі ў 1939 г. у склад СССР і БССР.

Утварэнне абласцей, раёнаў і сельсаветаў на тэрыторыі Заходняй Беларусі. Фарміраванне органаў савецкай улады ў заходніх абласцях Беларускай ССР.

Тэма 12. Беларуска ССР у перыяд Вялікай Айчыннай вайны

Вераломны напад гітлераўскай Германіі на Савецкі Саюз. Прычыны няўдач Чырвонай Арміі ў першыя месяцы вайны.

Утварэнне Дзяржаўнага Камітэта Абароны СССР і іншых надзвычайных савецкіх органаў на перыяд вайны.

Асаблівасці ў праве ваеннага перыяду. Змены ў крымінальным, крымінальна-працэсуальным, працоўным, грамадзянскім, шлюбна-сямейным заканадаўстве.

Дзяржаўныя органы БССР і іх дзейнасць у перыяд вайны.

Нямецкі акупацыйны рэжым на тэрыторыі Беларусі.

Усенародная партызанская барацьба беларускага народа супраць нямецкіх акупантаў. Партызанскія і партыйныя органы ў Беларусі; іх функцыі, паўнамоцтвы і дзейнасць.

Пачатак вызвалення Беларусі ад гітлераўскіх акупантаў. Асаблівасці аднаўлення і дзейнасці савецкіх органаў дзяржаўнай улады, партыйных органаў у вызваленых раёнах Беларусі.

Аднаўленне народнай гаспадаркі рэспублікі і яго нарматыўнае рэгуляванне. Тэрытарыяльныя страты Беларускай ССР.

Тэма 13. Дзяржава і права БССР у другой палове 40-х – першай палове 80-х гг. XX ст.

Змены ў міжнароднай дзейнасці савецкіх рэспублік. Утварэнне Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Удзел Беларускай ССР у ААН.

Дзейнасць органаў дзяржаўнай улады БССР у першыя пасляваенныя гады, Вярхоўны Савет БССР і Прэзідыум Вярхоўнага Савета.

Пераўтварэнне Савета Народных Камісараў у Савет Міністраў рэспублікі. Кампетэнцыя і накірунку дзейнасці ўрада БССР.

Асаблівасці дзейнасці мясцовых органаў дзяржаўнай улады і кіравання ў пасляваенны перыяд.

Адбудова народнай гаспадаркі БССР. Першая пасляваенная пяцігодка развіцця народнай гаспадаркі.

Калектывізацыя сялянскіх гаспадарак у заходніх абласцях Беларускай ССР.

Партыйныя камітэты УКП(б) КПСС і іх роля ў дзяржаўным кіраванні.

Дзейнасць органаў міліцыі, пракуратуры і суда.

Змены ў заканадаўстве ССР і БССР у другой палове 40-х – сярэдзіне 50-х гг.

Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел БССР і змены ў ім.

XX з'езд КПСС 1956 г. і яго рашэнні. Спробы правядзення дзяржаўных рэформаў і пашырэння кампетэнцыі савецкіх рэспублік.

Дзейнасць вышэйшых органаў дзяржаўнай улады і кіравання ў ССР і БССР у 50–80-я гг.

Змены ў кіраванні сельскай гаспадаркай і прамысловасцю. Утварэнне і ліквідацыя Саўнаргаса БССР.

Актывізацыя праватворчай дзейнасці рэспублікі. Новыя тэндэнцыі ў праве.

Кадыфікацыя заканадаўства. Прыняцце КК і КПК 1960 г., ГК і ГПК 1964 г. Шлюбна-сямейны кодэкс БССР 1969 г. Зямельны кодэкс БССР 1970 г. Водны кодэкс і Кодэкс законаў аб працы БССР 1972 г. Лясны кодэкс БССР 1979 г. Жыллёвы кодэкс БССР 1983 г. Кодэкс аб адміністрацыйных правапарушэннях БССР 1984 г.

Новыя ініцыятывы ССР у сферы міжнародных адносін. Актывізацыя міжнароднай дзейнасці і пашырэнне міжнародных сувязяў Беларускай ССР.

Змены ў дзейнасці суда, пракуратуры, праваахоўчых органаў БССР.

Вышэйшыя і мясцовыя органы дзяржаўнай улады і кіравання БССР у другой палове 60-х – першай палове 80-х гадоў; Вярхоўны Савет БССР і яго Прэзідыум. Савет Міністраў БССР. Міністэрствы і камітэты.

Новае заканадаўства аб мясцовых Саветах і іх выканкамах.

Нарастанне застоўных з'яў у грамадска-палітычным жыцці савецкіх рэспублік з другой паловы 70-х гг.

Прыняцце Канстытуцыі ССР 1977 г. Канстытуцыя Беларускай ССР 1978 г.

Асаблівасці ў развіцці права. Змены ў заканадаўстве БССР пасля прыняцця Канстытуцыі.

Удасканаленне судовай сістэмы БССР. Змены ў заканадаўстве і дзейнасці суда, пракуратуры, праваахоўчых органаў БССР.

Тэма 14. Дзяржава і права Беларускай ССР на пачатку кардынальных рэформаў у СССР. Абвяшчэнне незалежнасці рэспублікі (другая палова 80-х – пачатак 90-х гг.)

Пачатак рэфармавання і дэмакратызацыі грамадскіх адносін у СССР. Змены ў заканадаўстве СССР і БССР. Змены ў Канстытуцыі БССР 1978 года.

Дзейнасць вышэйшых органаў улады СССР і БССР у 1985-1990 гг. Вярхоўны Савет БССР. Яго камісіі. Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР. Савет Міністраў БССР.

Распад Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рээспублік, Абвяшчэнне незалежнасці Беларускай ССР. Дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай ССР 1990 г. і яе значэнне. Змены ў сістэме органаў улады Беларусі і заканадаўстве.

Утварэнне Садружнасці Незалежных Дзяржаў. Узаемаадносіны рэспублік у межах СНД. Актывізацыя працэсу дэмакратызацыі грамадскіх адносін і пераходу да рынковых адносін.

Новыя тэндэнцыі ў праве. Змены ў заканадаўстве.

Тэма 15. Дзяржава і права Рэспублікі Беларусь у канцы XX – пачатку XXI стст.

Станаўленне суверэннай сістэмы органаў дзяржаўнай улады і мясцовага самакіравання ў Рэспубліцы Беларусь. Судова-прававая рэформа ў Рэспубліцы Беларусь.

Актывізацыя грамадска-палітычнай думкі.

Узнікненне новых палітычных партый у Рэспубліцы Беларусь.

Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь 1994 года. Змены ў сістэме органаў улады. Развіццё заканадаўства.

Змяненні і дапаўненні да Канстытуцыі, прынятыя 24 лістапада 1996 года.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь і яго паўнамоцтвы,

Нацыянальны сход Рэспублікі Беларусь.

Канстытуцыйны суд: стварэнне і дзейнасць.

Пракуратура Рэспублікі Беларусь.

Рэспубліканскія рэферэндумы.

Развіццё права. Кадыфікацыя заканадаўства.

Новыя тэндэнцыі ў міжнародных адносінах. Пашырэнне міжнародных сувязяў Рэспублікі Беларусь. Міжнародныя пагадненні. Саюз Беларусі і Расіі. Статут Саюза Расіі і Беларусі 1997 г. Дагавор аб стварэнні Саюзнай дзяржавы Расіі і Беларусі ад 8 снежня 1999 г.

Асаблівасці ў развіцці галіновага заканадаўства: канстытуцыйнага, грамадзянскага, экалагічнага, працоўнага, крымінальнага і інш. Прыняцце новых кодэксаў Рэспублікі Беларусь.

Асаблівасці і тэндэнцыі ў развіцці прававой думкі, юрыдычнай навукі і юрыдычнай адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь.

III. ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

3.1 Вучэбна-метадычная карта вучэбнай дысцыпліны
для студэнтаў дзённай формы атрымання вышэйшай адукацыі па вучэбнаму плану БД 24–
01–5-21у от 29.09.2021 г., БД-24-01-5-22у от 25.05.2022 г.

Нумар тэмы	Назва тэмы	Усяго аўдыторных заняткаў, гадзін	Лекцыі, гадзін	Семінары, гадзін	Колькасць гадзін самастойнай работы	Форма кантролю ведаў
1	2	3	4	5	6	7
1	Прадмет гісторыі дзяржавы і права Беларусі і яго асаблівасці. Гістарыяграфія, перыядызацыя.	6	2	2	2	Абмеркаванне, апытанне
2	Грамадска-палітычны лад і права ў Беларусі ў перыяд усталявання дзяржаўнасці ўсходніх славян (IX ст. – першая палова XIII ст.).	6	4	2	4	Апытанне, складанне і прадстаў-

						ленне прэзентацый
3	Беларускія землі ў складзе Вялікага Княства Літоўскага. Грамадскі лад дзяржавы.	8	4	4	6	Апытанне, даклад, справаздача па дамашнім тэарэтычным і практычным заданнях
4	Дзяржаўна-палітычны лад Вялікага Княства Літоўскага. Уніі з Польшчай.	6	2	4	6	Апытанне, абмеркаванне
5	Судовая сістэма Вялікага Княства Літоўскага. Судаводства	4	2	2	6	Апытанне, справаздача па практычным заданні, тэсты
6	Прававая сістэма Вялікага Княства Літоўскага	6	2	4	8	Апытанне, груповае работа
7	Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў складзе Рэчы Паспалітай абодвух народаў (XVII–XVIII стст.).	4	2	2	6	Апытанне, абмеркаванне
8	Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў складзе Расійскай імперыі.	8	4	4	6	Апытанне, абмеркаванне
9	Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў перыяд рэвалюцыйных перамен і адраджэння беларускай дзяржаўнасці (1917 – 1920 гг.).	8	4	4	8	Эсэ, апытанне, абмеркаванне, адкрытае з’рыстычнае заданне.
10	Асаблівасці дзяржаўна-прававога развіцця Беларускай ССР у 20-30-я гады XX ст.	8	4	4	8	Апытанне, абмеркаванне, даклады.
11	Уз’яднанне Заходняй Беларусі з Беларускай ССР у пачатку Другой сусветнай вайны.	6	2	4	8	Апытанне, абмеркаванне.
12	Беларуская ССР у перыяд Вялікай Айчыннай вайны.	10	6	4	6	Апытанне, складанне і прадстаў-

						ленне прэзента- цый
13	Дзяржава і права Беларускай ССР у другой палове 40-х – першай палове 80-х гадоў XX ст.	8	4	4	8	Апытанне, абмерка- ванне, тэсты.
14	Дзяржава і права Беларускай ССР на пачатку кардынальных рэформаў у СССР. Абвяшчэнне незалежнасці рэспублікі (другая палова 80-х– пачатак 90-х гг.).	6	4	2	8	Апытанне, абмерка- ванне
15	Дзяржава і права Рэспублікі Беларусь канцы XX – пачатку XXI стст.	8	4	4	8	Апытанне, абмерка- ванне, даклады
	Усяго	100	50	50	98	Экзамен

**3.2 Вучэбна-метадычная карта вучэбнай дысцыпліны
для студэнтаў завочнай формы атрымання вышэйшай адукацыі па вучэбнаму плану
БВШ-24-01-5-20у от 27.02.2020 г.**

Нумар тэмы	Назва тэмы	Усяго аўдыторных заняткаў, гадзін	Лекцыі, гадзін	Семінары, гадзін	Колькасць гадзін самастойнай работы	Форма кантролю ведаў
1	2	3	4	5	6	7
1	Прадмет гісторыі дзяржавы і права Беларусі і яго асаблівасці. Гістарыяграфія, перыядызацыя.	1	1	-	10	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
2	Грамадска-палітычны лад і права ў Беларусі ў перыяд усталёвання дзяржаўнасці ўсходніх славян (IX ст. – першая палова XIII ст.).	1	1	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
3	Беларускія землі ў складзе Вялікага Княства Літоўскага. Грамадскі лад дзяржавы.	2	2	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
4	Дзяржаўна-палітычны лад Вялікага Княства Літоўскага. Уніі з Польшчай.	1	-	1	12	Апытанне, абмеркаванне
5	Судовая сістэма Вялікага Княства Літоўскага. Судаводства	1	-	1	12	Апытанне, справаздача па практычным заданні, тэсты
6	Прававая сістэма Вялікага Княства Літоўскага	2	-	2	14	Апытанне, груповае работа
7	Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў складзе Рэчы Паспалітай абодвух народаў (XVII–XVIII стст.).	2	2	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
8	Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў складзе Расійскай імперыі.	2	2	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
9	Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў перыяд рэвалюцыйных перамен і адраджэння беларускай дзяржаўнасці (1917 – 1920 гг.).	2	-	2	14	Эсэ, апытанне, абмеркаванне, адкрытае з’я-

						рыстычнае заданне
10	Асаблівасці дзяржаўна-прававога развіцця Беларускай ССР у 20-30-я гады ХХ ст.	2	2	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
11	Уз'яднанне Заходняй Беларусі з Беларускай ССР у пачатку Другой сусветнай вайны.	-	-	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
12	Беларуская ССР у перыяд Вялікай Айчыннай вайны.	-	-	-	14	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
13	Дзяржава і права Беларускай ССР у другой палове 40-х – першай палове 80-х гадоў ХХ ст.	2	2	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
14	Дзяржава і права Беларускай ССР на пачатку кардынальных рэформаў у СССР. Абвяшчэнне незалежнасці рэспублікі (другая палова 80-х – пачатак 90-х гг.).	-	-	-	14	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
15	Дзяржава і права Рэспублікі Беларусь канцы ХХ – пачатку ХХІ стст.	4	2	2	12	Апытанне, абмеркаванне, даклады
	Усяго	22	14	8	186	Экзамен

**3.3 Вучэбна-метадычная карта вучэбнай дысцыпліны
для студэнтаў завочнай формы атрымання вышэйшай адукацыі па вучэбным планам
БЗ-24-01-5-21у от 24.11.2021 г., БЗ-24-01-5-22у от 25.05.2022 г.**

Нумар тэмы	Назва тэмы	Усяго аўдыторных заняткаў, гадзін	Лекцыі, гадзін	Семінары, гадзін	Колькасць гадзін самастойнай работы	Форма кантролю ведаў
1	2	3	4	5	6	7
1	Прадмет гісторыі дзяржавы і права Беларусі і яго асаблівасці. Гістарыяграфія, перыядызацыя.	1	1	-	10	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
2	Грамадска-палітычны лад і права ў Беларусі ў перыяд усталявання дзяржаўнасці ўсходніх славян (IX ст. – першая палова XIII ст.).	1	1	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
3	Беларускія землі ў складзе Вялікага Княства Літоўскага. Грамадскі лад дзяржавы.	2	2	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
4	Дзяржаўна-палітычны лад Вялікага Княства Літоўскага. Уніі з Польшчай.	1	-	1	12	Апытанне, абмеркаванне
5	Судовая сістэма Вялікага Княства Літоўскага. Судаводства	1	-	1	12	Апытанне, справаздача па практычным заданні, тэсты
6	Прававая сістэма Вялікага Княства Літоўскага	2	-	2	12	Апытанне, груповае работа
7	Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў складзе Рэчы Паспалітай абодвух народаў (XVII–XVIII стст.).	2	2	-	10	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
8	Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў складзе Расійскай імперыі.	2	2	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
9	Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў перыяд рэвалюцыйных перамен і адраджэння беларускай дзяржаўнасці (1917 – 1920 гг.).	2	-	2	12	Эсэ, апытанне, абмеркаванне, ад-

						крытае з'рыстычнае заданне
10	Асаблівасці дзяржаўна-прававога развіцця Беларускай ССР у 20-30-я гады ХХ ст.	2	2	2	10	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
11	Уз'яднанне Заходняй Беларусі з Беларускай ССР у пачатку Другой сусветнай вайны.	-	-	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
12	Беларуская ССР у перыяд Вялікай Айчыннай вайны.	-	-	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
13	Дзяржава і права Беларускай ССР у другой палове 40-х – першай палове 80-х гадоў ХХ ст.	2	2	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
14	Дзяржава і права Беларускай ССР на пачатку кардынальных рэформаў у СССР. Абвяшчэнне незалежнасці рэспублікі (другая палова 80-х – пачатак 90-х гг.).	-	-	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
15	Дзяржава і права Рэспублікі Беларусь канцы ХХ – пачатку ХХІ стст.	2	2	2	12	Апытанне, абмеркаванне, даклады
	Усяго	24	14	10	174	Экзамен

**3.4 Вучэбна-метадычная карта вучэбнай дысцыпліны
для студэнтаў завочнай формы атрымання вышэйшай адукацыі па вучэбнаму плану
БВШ-24-01-5-23у от 29.03.2023 г.**

Нумар тэмы	Назва тэмы	Усяго аўдыггорных заняткаў, гадзін	Лекцыі, гадзін	Семінары, гадзін	Колькасць гадзін самастойнай работы	Форма кантролю ведаў
1	2	3	4	5	6	7
1	Прадмет гісторыі дзяржавы і права Беларусі і яго асаблівасці. Гістарыяграфія, перыядызацыя.	1	1	-	10	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
2	Грамадска-палітычны лад і права ў Беларусі ў перыяд усталявання дзяржаўнасці ўсходніх славян (IX ст. – першая палова XIII ст.).	1	1	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
3	Беларускія землі ў складзе Вялікага Княства Літоўскага. Грамадскі лад дзяржавы.	2	2	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
4	Дзяржаўна-палітычны лад Вялікага Княства Літоўскага. Уніі з Польшчай.	1	-	1	12	Апытанне, абмеркаванне
5	Судовая сістэма Вялікага Княства Літоўскага. Судаводства	1	-	1	12	Апытанне, справаздача па практычным заданні, тэсты
6	Прававая сістэма Вялікага Княства Літоўскага	2	-	2	12	Апытанне, груповае работа
7	Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў складзе Рэчы Паспалітай абодвух народаў (XVII–XVIII стст.).	1	1	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
8	Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў складзе Расійскай імперыі.	1	1	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
9	Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў перыяд рэвалюцыйных перамен і адраджэння беларускай дзяржаўнасці (1917 – 1920 гг.).	2	-	2	12	Эсэ, апытанне, абмеркаванне, адкрытае з’я-

						рыстычнае заданне
10	Асаблівасці дзяржаўна-прававога развіцця Беларускай ССР у 20-30-я гады ХХ ст.	-	-	-	10	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
11	Уз'яднанне Заходняй Беларусі з Беларускай ССР у пачатку Другой сусветнай вайны.	-	-	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
12	Беларуская ССР у перыяд Вялікай Айчыннай вайны.	2	-	2	14	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
13	Дзяржава і права Беларускай ССР у другой палове 40-х – першай палове 80-х гадоў ХХ ст.	2	2	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
14	Дзяржава і права Беларускай ССР на пачатку кардынальных рэформаў у СССР. Абвяшчэнне незалежнасці рэспублікі (другая палова 80-х – пачатак 90-х гг.).	-	-	-	12	Рашэнне тэстаў, кантрольная работа
15	Дзяржава і права Рэспублікі Беларусь канцы ХХ – пачатку ХХІ стст.	4	2	2	12	Апытанне, абмеркаванне, даклады
	Усяго	20	10	10	178	Экзамен

IV. ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

4.1 ТЭМАТЫКА СЕМІНАРСКІХ ЗАНЯТКАЎ¹

Тэма 1. Прадмет гісторыі дзяржавы і права Беларусі і яго асаблівасці.

Гістарыяграфія, перыядызацыя

1. Перыядызацыя гісторыі дзяржавы і права Беларусі.
2. Гістарыяграфія гісторыі дзяржавы і права Беларусі.

Тэма 2. Грамадска-палітычны лад і права ў Беларусі ў перыяд усталевання дзяржаўнасці ўсходніх славян (IX ст. - першая палова XIII ст.)

1. Дзяржавы-княствы на тэрыторыі Беларусі (Полацкае, Тураўскае і інш.). Іх грамадскі і палітычны лад.
2. Асноўныя рысы звычайнага права Беларусі.
3. Старажытнае дагаворнае права (дагаворы 1229, 1263, 1323, 1341 гг.).

Тэма 3. Беларускія землі ў складзе Вялікага Княства Літоўскага.

Грамадскі лад дзяржавы

1. Перадумовы ўтварэння ВКЛ, аб'яднанне беларускіх княстваў у адну дзяржаву. Правое становішча васальных княстваў.
2. Структура феадальнага грамадства. Правое становішча шляхты ў XV – XVI стст.
3. Працэс запрыгоньвання сялян і яго адлюстраванне ў заканадаўстве.
4. Мяшчане беларускіх гарадоў, іх заняткі, правое становішча.

Тэма 4. Дзяржаўна-палітычны лад Вялікага Княства Літоўскага. Уніі з Польшчай*

Занятка 1.

1. Правое становішча вялікіх князёў (ад Віценья да Жыгімонта III Вазы) і іх уклад у працэс фарміравання і развіцця дзяржавы.
2. Рада ВКЛ, яе склад і кампетэнцыя.
3. Сойм ВКЛ, яго кампетэнцыя. Заканадаўчая дзейнасць сейма.
4. Мясцовыя органы дзяржаўнай улады (у ваяводстве, павеце, горадзе, воласці).

Занятка 2.

1. Знешняя палітыка ВКЛ. Міжнародныя сувязі з Лівоніяй, Маскоўскай, Цвярскай, Пскоўскай і інш. землямі.
2. Уніі з Польшчай: Крэўская 1385 г. і Гарадзельская 1413 г.
3. Люблінская ўнія 1569 г. : прычыны, сутнасць, наступствы.
4. Берасцейская царкоўная ўнія.

Тэма 5. Судовая сістэма Вялікага Княства Літоўскага. Судаводства*

1. Гаспадарскі (вялікакняскі) суд: склад, кампетэнцыя, парадак дзейнасці.
2. Галоўны суд (Трыбунал), парадак фарміравання і дзейнасці.
3. Мясцовыя суды для шляхты.
4. Суды для мяшчан і сялян.

¹ Нумар занятка, тэма і змест прыведзены для студэнтаў дзённай формы набыцця вышэйшай адукацыі. Для студэнтаў завочнай формы набыцця вышэйшай адукацыі семінарскія заняткі пазначаны *

5. Судова-працэсуальнае права. Змены ў судаводстве ў XVI ст.

Т э м а 6. Прававая сістэма Вялікага Княства Літоўскага*

1. Граматы (прывілеі) – важнейшыя крыніцы права XV – пач. XVI стст. :
  - а) агульназемскія прывілеі 1387, 1413, 1434 гг.
  - б) канстытуцыйнае значэнне прывілеяў Казіміра 1447 г., Аляксандра 1492 г., Жыгімонта 1506 г.,
  - в) абласныя граматы,
  - г) прывілеі беларускіх гарадоў на магдэбургскае права.
2. Устава на валокі 1557 г.
3. Статуты 1529 і 1566 гг.
4. Статут 1588 г. Змяненні ў канстытуцыйным, грамадзянскім, крымінальным і інш. галінах права.

Т э м а 7. Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў складзе Рэчы Паспалітай абодвух народаў (XVII – XVIII стст.)

1. Дзяржаўна-прававое становішча ВКЛ у складзе Рэчы Паспалітай.
2. Дзяржаўны лад Рэчы Паспалітай. Кароль і сойм, іх прававое становішча.
3. Спробы правядзення рэформ дзяржаўнага ладу ў сяр. XVIII ст. Першы паздзел Рэчы Паспалітай.
4. Канстытуцыя Рэчы Паспалітай 1791 г.
5. Другі паздзел Рэчы Паспалітай.
6. Трэці паздзел Рэчы Паспалітай. Далучэнне беларускіх зямель да Расійскай імперыі.

Т э м а 8. Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў складзе Расійскай імперыі

1. Грамадска-палітычны лад. Змены ў сацыяльнай структуры насельніцтва.
2. Адмена прыгоннага права, асаблівасці яе правядзення ў Беларусі. Прававое становішча сялян пасля рэформы.
3. Земская, судовая і іншыя рэформы. Асаблівасці іх правядзення ў Беларусі.
4. Стальпінская аграрная рэформа.
5. Беларусь падчас Першай сусветнай вайны.

Т э м а 9. Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў перыяд рэвалюцыйных перамен і адраджэння беларускай дзяржаўнасці (1917–1920 гг.)*

1. Лютаўская рэвалюцыя 1917 г. у Расіі. Актывізацыя беларускага нацыянальна-вызваленчага руху.
2. Кастрычніцкая рэвалюцыя ў Расіі. Усталяванне савецкай улады на тэрыторыі Беларусі.
3. Усебеларускі з'езд у снежні 1917 г.
4. Абвешчэнне БНР. Ўстаўныя граматы.
5. Першы з'езд кампартыі Беларусі ў Смаленску і яго рашэнні. Утварэнне БССР. Першая Канстытуцыя БССР 1919 г.
6. Утварэнне ЛітБелССР. Аднаўленне Беларускай ССР.
7. Рыжскі мірны дагавор 1921 г. паміж Расіяй і Польшчай. Падзел тэрыторыі Беларусі.

Тэма 10. Асаблівасці дзяржаўна-прававога развіцця Беларускай ССР у 20–30-я гады

1. Пераход да новай эканамічнай палітыкі. Структура і кампетэнцыя вышэйшых і мясцовых органаў БССР у 1921 – 1923 гг.
2. Судовы лад БССР. Пракуратура. Народны камісарыят унутраных спраў БССР.
3. Канстытуцыя БССР 1927 г.
4. Парушэнні законнасці і рэпрэсіі ў Беларусі ў 1930-ыя гг.
5. Канстытуцыя СССР 1936 г. Канстытуцыя БССР 1937 г.
6. Палажэнне аб судовым ладзе СССР, саюзных і аўтаномных рэспублік ад 16 жніўня 1938 г.

Тэма 11. Уз'яднанне Заходняй Беларусі з Беларускай ССР у пачатку другой сусветнай вайны

1. Заходняя Беларусь у складзе Польшчы. Прававое становішча насельніцтва Заходняй Беларусі.
2. Нацыянальна-вызваленчая барацьба беларускага народа ў Заходняй Беларусі ў 20 – 30 - ыя гг.
3. Напад Германіі на Польшчу, пачатак Другой сусветнай вайны. Ўступленне Чырвонай Арміі на тэрыторыю Заходняй Беларусі.
4. Прыняцце Заходняй Беларусі ў склад БССР і СССР.

Тэма 12. Беларуска ССР у перыяд Вялікай Айчыннай вайны

1. Напад Германіі на Савецкі Саюз. Стварэнне Камітэта Дзяржаўнай бяспекі.
2. Асаблівасці права ў ваенны перыяд.
3. Нямецкі акупацыйны рэжым на тэрыторыі Беларусі.
4. Партызанская барацьба беларускага народа супраць фашысцкіх акупантаў.
5. Вызваленне Беларусі ад акупацыі. Асаблівасці аднаўлення і дзейнасці савецкіх органаў дзяржаўнай улады, партыйных органаў у вызваленых раёнах Беларусі.

Тэма 13. Дзяржава і права БССР у другой палове 40-х – першай палове 80-х гг. XX ст.

1. Стварэнне Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Удзел БССР у ААН.
2. Аднаўленне народнай гаспадаркі БССР у пасляваенны перыяд.
3. Змены ў структуры і кампетэнцыі органаў кіравання.
4. 20 з'езд КПСС і яго рашэнні.
5. Развіццё правы БССР, кадэфікацыя заканадаўства ў 60 – 80 - ыя гг.
6. Прыняцце Канстытуцыі СССР 1977 г. Канстытуцыя БССР 1978 г.

Тэма 14. Дзяржава і права Беларускай ССР на пачатку кардынальных рэформаў у СССР. Абвяшчэнне незалежнасці рэспублікі (другая палова 80-х – пачатак 90-х гг.)

1. Пачатак рэфармавання і дэмакратызацыі грамадскіх адносін у СССР. Змены ў заканадаўстве СССР і БССР.
2. Абвяшчэнне незалежнасці Рэспублікі Беларусь. Дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнітэце БССР і яе значэнне.
3. Распад СССР. Стварэнне СНД.
4. Новыя тэндэнцыі ў праве. Змены ў заканадаўстве.

Тэма 15. Дзяржава і права Рэспублікі Беларусь у канцы XX – пачатку XXI стст.*

Занятак 1.

1. Станаўленне сістэмы органаў улады і мясцовага самакіравання. Судова-прававая рэформа ў Рэспубліцы Беларусь.
2. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь 1994 г. са змяненнямі і дапаўненнямі ад 24 лістапада 1996 г. і 17 кастрычніка 2004 г.
3. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь і яго паўнамоцтвы.
4. Нацыянальны сход Рэспублікі Беларусь.
5. Міжнародныя сувязі Рэспублікі Беларусь.

Занятак 2.

1. Канстытуцыйны суд Рэспублікі Беларусь: стварэнне і дзейнасць.
2. Пракуратура Рэспублікі Беларусь.
3. Развіццё права. Кадыфікацыя заканадаўства.
4. Асаблівасці развіцця галіновага заканадаўства.
5. Асаблівасці і тэндэнцыі ў развіцці прававой думкі, юрыдычнай навукі і юрыдычнай адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь.

4.2 Літаратура

Нарматыўныя прававыя акты

1. Вішнеўскі, А.Ф. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах (Са старажытных часоў да нашых дзён) : вучэб. дапаможнік / А. Ф. Вішнеўскі, Я. А. Юхо. – Мінск : Акадэмія МУС РБ, 2003. – 320 с.
2. История Беларуси в документах и материалах / сост. И.Н. Кузнецов, В.Г. Мазец. – Минск : Амалфея, 2000. – 672 с.
3. Статут Великого Княжества Литовского 1529 года. – Минск: Изд-во Академии наук БССР, 1960. – 254 с.
4. Статут Вялікага княства Літоўскага 1566 года / Т.І. Доўнар, У.М. Сатолін, Я.А. Юхо; рэдкал. Т.І. Доўнар [і інш.]. – Мінск: Тэсей, 2003. – 352 с.
5. Статут Вялікага княства Літоўскага 1588 года: юбілейнае выданне / С.А. Балашэнка, Т.І. Доўнар, Л.Л. Голубева. – Мінск: Прынткорп, 2010. – 614 с.
6. Свод местных законов западных губерний: проект / издали по поручению юридического факультета Императорского Санкт-Петербургского ун-та М.Я. Пергамент, А.Э. Нольде. – СПб.: Тов-во Р. Голике и А. Вильборг, 1910. – XII, 446, 35 с.
7. 1 января 1919 года: Временное рабоче-крестьянское советское правительство Белоруссии: документы и материалы / сост. В.Д. Селеменев [и др.]. – Минск: Лимариус, 2005. – 302, [1] с.
8. Основной государственный информационный ресурс в области права и правовой информатизации [Электронный ресурс] // Национальный правовой интернет-портал Республики Беларусь. – Режим доступа: <http://pravo.by/>.

Асноўная літаратура

9. Аргучинцев, Г. К. История государства и права Беларуси : учеб. пособие для студентов специальности «Правоведение» / Г. К. Аргучинцев. – Минск : Амалфея, 2014. – 379 с.
10. Асветнікі зямлі Беларускай: энцыкл. даведнік / рэдкал.: Г.П. Пашкоў і інш. – Мінск: БелЭн, 2001. – 496 с.
11. Бардах, Ю. История государства и права Польши / Ю. Бардах, Б. Леснодарский, М. Пиетрчак, пер. с польского. – М.: Юрид. лит., 1980. – 559 с.
12. Васілевіч, Р. Гісторыя канстытуцыйнага права Беларусі / Р.А. Васілевіч, Т.І. Доўнар, І.А. Юхо ; пад агульн. рэд. Р.А. Васілевіча. – Мінск : Права і эканоміка, 2001. – 363 с.
13. Вялікае Княства Літоўскае: Энцыклапедыя. У 2 т. / Рэдкал.: Г.П. Пашкоў (гал. рэд.) і інш.; – Мн.: БелЭн, 2005–2006. – Т. 1. Абаленскі-Кадэнцыя. – 2005. – 688 с.;

Т. 2. Кадэцкі корпус – Яцкевіч. – 2006. – 792 с.

14. Гісторыя Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Современ. шк. : Экоперспектива, 2007–2011. – 6 т.

15. Довнар, Т.И. История государства и права : учеб. пособие / Т. И. Довнар [и др.]. – Минск : РИПО, 2014. – 294 с.

16. Доўнар, Т.І. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі : падручнік для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі па спецыяльнасцях “Правазнаўства”, “Паліталогія”, “Эканамічнае права”, “Міжнароднае права” / Т. І. Доўнар. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2014. – 415 с.

17. Ігнатоўскі, У.М., Кароткі нарыс гісторыі Беларусі / У.М. Ігнатоўскі. – 5-е выд. – Мінск : Беларусь, 1991. – 190 с.

18. История государства и права славянских народов : учеб. пособие / авт.-сост. И. Н. Кузнецов. – 2-е изд., стер. – М. : Новое знание, 2005. – 586 с.

19. Круталевіч, В.А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі(1917–1945г.г) / В. А. Круталевіч, И.А. Юхо. – 2-е выд. – Мінск : Беларус. навука, 2000. – 238 с.

20. Кузнецов, И. Н. История государства и права Беларуси : пособие / И. Н. Кузнецов, В. А. Шелкопляс. – Минск : Тесей, 2004. – 319 с.

21. Мазарчук, Д. В. История государства и права Беларуси: ответы на экзаменационные вопросы / Д. В. Мазарчук. – 2-е изд. – Минск : ТетраСистемс, 2008. – 95 с.

22. Мазарчук, Д. В. История государства и права Беларуси : ответы на экзаменационные вопросы / Д. В. Мазарчук. – Минск : Тетралит, 2014. – 96 с.

23. Падокшын, С.А. Палітычная і прававая думка Беларусі XVI–XVII ст. Ч. 4. Дзяржаўнасць і права Беларусі са старажытных часоў да канца XVI ст. / С. А. Падокшын, С.Ф. Сокол. – 2-е выданне. – Мінск : 2000. – 120 с.

24. Сільчанка, М. У. Паходжанне дзяржавы і права : вучэб. дапаможнік / М. У. Сільчанка. – Мінск : Тэсей, 2005. – 143 с.

25. Францыск Скарына і яго час : энцыклапедычны даведнік / ред. І. П. Шамякін. – Мінск : Беларуская савецкая энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 1988. – 608 с.

26. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. / рэдкал.: Г.П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск: БелЭн, 1993 – 2001. – 6 т.

27. Юхо, Я.А. Кароткі нарыс гісторыі дзяржавы і права Беларусі / Я.А. Юхо. – Мінск: Універсітэцкае, 1992. – 270 с.

Дадатковая літаратура

28. Адамушка, У.І. Палітычныя рэпрэсіі 1920–1950-х г.г. на Беларусі / У.І. Адамушка. – Мінск: Беларусь, 1994. – 158 с.

29. Борка, А.І. Мясцовыя органы дзяржаўнага кіравання і самакіравання ў Заходняй Беларусі (1921 – 1939 гг.) / А.І. Борка. – Гродна: ГрДУ, 2011. – 139 с.

30. Голубева, А. И. Некоторые вопросы рассмотрения дел о расторжении брака в судах Белорусской ССР в XX столетии / А. И. Голубева // Право. ву. – 2018. – № 1(51). – С. 12 – 17.

31. Довнар, Т.И. История государства и права Беларуси: учеб. пособие / Т.И. Довнар, Е.И.Орловская. – Минск: Изд. Центр БГУ, 2017. – 191 с.

32. Доўнар, Т.І. Канстытуцыйнае права Беларусі феадальнага перыяду (па Статутах Вялікага княства Літоўскага 1529, 1566, 1588 гг.) / Т.І. Доўнар. – Мінск: БДУ, 2000 – 80 с.

33. Довнар, Т. И. Значение и место Статута 1566 года в правовом развитии Великого Княжества Литовского / Т. И. Довнар // Анналы юридичноі історыі. – Том 1. – Номер 1,січень-березень 2017. – С.30–37.

34. Доўнар, Т.І. Помнікі права Беларусі феадальнага перыяду / Т.І. Доўнар – Мінск: ИСЗ, 2001. – 312 с.

35. Доўнар, Т.І. Развіццё асноўных інстытутаў грамадзянскага і крымінальнага права Беларусі ў XV – XVI стагоддзях / Т.І. Доўнар. – Мінск: Проплен, 2000. – 224 с.

36. Забелов, С.М. Правовое регулирование государственного управления / С.М. Забелов, П.С. Забелов. – Минск: ред.-изд. центр Акад. упр. при Президенте Респ. Беларусь, 2004. – 193 с.

37. История белорусской государственности. В 5 т. Т. 1 : Белорусская государственность: от истоков до конца XVIII в. / А. А. Коваленя [и др.] ; отв. ред. тома: О. Н. Левко, В. Ф. Голубев ; Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т истории. – Минск : Беларус. навука, 2018. – 598 с.

38. История белорусской государственности. В 5 т. Т. 2. : Белорусская государственность в период Российской империи (конец XVIII – начало XX в.) / Н. В. Смехович [и др.]; отв. ред. тома: Н. В. Смехович, А. В. Унучек, Е. Н. Филатова ; Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т истории. – Минск: Беларус. навука, 2019. – 413 с.

39. Касцюк, М.П. Бальшавіцкая сістэма ўлады на Беларусі / М.П. Касцюк. – Мінск: ВП “Экаперспектыва”, 2000. – 307 с.

40. Ладысеў, У.Ф. На пераломе эпох: станаўленне беларускай дзяржаўнасці (1917–1920 гг.) / У.Ф. Ладысеў, П.І. Брыгадзін. – Мінск: Бел. Дзярж. Ун-т, 1999. – 127 с.

41. Мартинович, И.И. Судебно-правовая реформа в Республике Беларусь / И.И. Мартинович. – Минск: Амалфея, 1995. – 215 с.

42. На пути к правовому государству: совершенствование правовой сферы / Институт государства и права Национальной академии наук Беларуси; редкол.: В.Н.Артемова [и др.]. – Минск: Право и экономика, 2004. – 406 с.

с.

43. Орловская, Е. И. Особенности деятельности представительных органов в Великом Княжестве Литовском / Е. И. Орловская // Статут Вялікага Княства Літоўскага, Рускага і Жамойцкага 1588 г.: да 430-годдзя выдання : зб. навук. арт. па матэрыялах канф. / Беларус. дзярж. ун-т ; рэдкал.: С. А. Балашэнка (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БДУ, 2018. – С. 86–88.

44. Чудаков, М.Ф. Конституционный процесс в Беларуси (1447 – 1996 гг.) / М.Ф. Чудаков. – Минск: Ред.-изд. центр Акад. упр. при Президенте Респ. Беларусь, 2004. – 327 с.

45. Юхо, Я. А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі: вучэб. дапам. : у 2 ч. / Я. А. Юхо. – Мінск : Рэсп. ін-т выш. шк. Беларус. дзярж. ун-та, 2000–2003. – 2000. – Ч. 1. – 349 с. ; 2003. – Ч. 2. – 274 с.

4.3 Метады (тэхналогіі) навучання

Асноўнымі метадамі (тэхналогіямі) навучання, якія адпавядаюць мэтам вывучэння вучэбнай дысцыпліны, з’яўляюцца:

– элементы праблемнага навучання (праблемнае выкладанне, часткова-пошукавы метады, варыятыўнае выкладанне), што рэалізуюцца на лекцыйных занятках;

– элементы вучэбна-даследчай дзейнасці, рэалізацыя творчага падыходу, якія рэалізуюцца на практычных занятках і пры самастойнай рабоце;

Асноўнымі тэхналогіямі навучання з’яўляюцца:

– развіваючыя тэхналогіі, заснаваныя на актыўных формах і метадах навучання (“мазгавы штурм”, дзелавая гульня, дыскусія, навучальныя дэбаты, круглы стол, кейс-тэхналогія і інш.);

– інфармацыйна-камунікацыйныя тэхналогіі (мультымедычныя прэзентацыі, распрацоўка творчых заданняў на аснове камп’ютарных сродкаў і інш.).

4.4 Метадычныя парады па арганізацыі і выкананню самастойнай работы студэнтаў

Пры арганізацыі адукацыйнага працэсу выкарыстоўваецца эўрыстычны падыход, які прадугледжвае: ажыццяўленне студэнтамі асобна-значымых адкрыццяў навакольнага свету; дэманстрацыю разнастайнасці рашэнняў большасці прафесійных задач і жыццёвых праблем; творчую самарэалізацыю студэнтаў у працэсе стварэння адукацыйных прадуктаў; індывідуалізацыю навучання праз магчымасць самастойна ставіць мэты, ажыццяўляць рэфлексію ўласнай адукацыйнай дзейнасці.

Пры арганізацыі адукацыйнага працэсу выкарыстоўваецца практыка-арыентаваны падыход, які прадугледжвае: засваенне зместу адукацыі праз рашэнне практычных задач; абыццё навываў эфектыўнага выканання розных відаў прафесійнай дзейнасці; арыентацыю на генерыраванне ідэй, рэалізацыю групавых студэнцкіх праектаў, развіццё прадпрымальніцкай культуры; выкарыстанне працэдур, спосабаў ацэньвання, якія фіксуюць сфарміраванасць прафесійных кампетэнцый.

Самастойная работа студэнтаў плануецца ў межах вучэбных гадзін, адведзеных на вывучэнне дысцыпліны “Гісторыя дзяржавы і права Беларусі” і прадугледжвае азнаямленне з навуковай, вучэбнай, метадычнай літаратурай, нарматыўнымі дакументамі, напісанне эсэ, падрыхтоўку рэфератаў. Самастойная работа студэнтаў накіравана на паглыбленне і замацаванне ведаў студэнтаў, развіццё практычных уменняў.

4.5 Дыягностыка кампетэнцый студэнта

Ацэнка ўзроўню ведаў студэнта на экзамене робіцца па дзесяцібальнай шкале.

Ацэнка прамежкавых вучэбных дасягненняў студэнтаў ажыццяўляецца з выкарыстаннем модульна-рэйтынгавай сістэмы па дзесяцібальнай шкале.

Для ацэнкі дасягненняў студэнтаў выкарыстоўваецца наступны дыягнастычны інструментарый:

1. Вусная форма дыягностыкі кампетэнцый: даклады на семінарскіх занятках; апытанне; абмеркаванне; групавая работа; адкрытае з'ярыстычнае заданне; экзамен.

2. Пісьмовая форма дыягностыкі кампетэнцый: кантрольныя работы; эсэ; рэфераты, даклады; публікацыі артыкулаў.

3. Вусна-пісьмовая форма дыягностыкі кампетэнцый: справаздача па дамашнім тэрэтычным і практычным заданнях і задачах з іх вуснай абаронай.

4. Тэхнічная форма дыягностыкі кампетэнцый: электронныя тэсты; складанне і прадстаўленне прэзентацый.

ПРАТАКОЛ УЗГАДНЕННЯ ВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ УВА

Назва вучэбнай дысцыпліны, з якой неабходна ўзгадненне	Назва кафедры	Прапановы аб змяненнях у змесце вучэбнай праграмы УВА па вучэбнай дысцыпліне	Рашэнне, прынятае кафедрай, распрацаваўшай вучэбную праграму (з указаннем даты і нумара пратакола) ²
1. Агульная тэорыя права	Агульна-прафесійных і спецыяльных юрыдычных дысцыплін	Прапановы не ўносіліся	«Узгоднена» Ст. выкл. _____ В.В. Мацюк Пратакол № 10 ад 19.04.2019 г.
2. Гісторыя палітычных і прававых вучэнняў	Агульна-прафесійных і спецыяльных юрыдычных дысцыплін	Прапановы не ўносіліся	«Узгоднена» Дацэнт _____ Т.М. Рашэцкая Пратакол № 10 ад 19.04.2019 г.
3. Канстытуцыйнае права	Агульна-прафесійных і спецыяльных юрыдычных дысцыплін	Прапановы не ўносіліся	«Узгоднена» Ст. выкл. _____ І.І. Куніцкі Пратакол № 10 ад 19.04.2019 г.

² Пры наяўнасці прапановы аб змяненнях ў змесце вучэбнай праграмы па вывучаемай дысцыпліне

**ДАПАЎНЕННІ І ЗМЯНЕННІ ДАВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ ПА
ВЫВУЧАЕМАЙ ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ
на 2023/2024 вучэбны год**

№ пп	Дапаўненні і змяненні	Падстава
1.	У праграму ўнесены новыя вучэбна-метадычныя карты	Увядзенне новага вучэбнага плану па спецыяльнасці
2.	Дапоўніць спіс літаратуры падручнікам: Доўнар, Т.І. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі : падручнік для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі па спецыяльнасцях “Правазнаўства”, “Паліталогія”, “Эканамічнае права”, “Міжнароднае права” / Т. І. Доўнар. 2-е выд.– Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2021. – 432 с.	Новая рэдакцыя падручніка па дысцыпліне

Вучэбная праграма перагледжана і адобрана на пасяджэнні кафедры (пракакол № 10 ад 15.06.2023 г.)

Загадчык кафедры

_____
(подпіс) А. А. Лазарчук
(Прозвішча, Імя, Імя па бацьку)

ЗАЦВЯРДЖАЮ
Дэкан факультэта

канд. гіст. навук, дацэнт
(ступень, званне)

_____
(подпіс)

Н. А. Глушакова
(Прозвішча, Імя, Імя па бацьку)